

เสน่ห์ มนตรา คุณค่า แห่งไหมมัดหมี่

ธนพร เวทย์ศิริยานันท์

ผ้าไหมลายโฮล

ผ้าโฮลเป็นผ้าไหมมัดหมี่ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเชื้อสายเขมรในจังหวัดสุรินทร์ ผ้ามัดหมี่โฮลถือเป็นลายเอกลักษณ์ของลายผ้าไหมมัดหมี่จังหวัดสุรินทร์ “โฮล” เป็นคำในภาษาเขมรเป็นชื่อเรียกกรรมวิธีการผลิตผ้าไหมประเภทหนึ่งที่ใช้เรียกเฉพาะเจาะจงถึง ผ้านุ่งที่สร้างจากกระบวนการมัดย้อมเส้นพุ่ง แล้วนำมาทอให้เกิดลวดลายต่างๆ แบบผ้าปูมของขุนนางโบราณล้านกษยาม ซึ่งตรงกับคำว่า “ผ้าปูม” ในภาษาไทย “มัดหมี่” ในภาษาลาว ผ้าโฮลเป็นผ้าที่มีคุณภาพดีมาก เพราะการทอผ้าชนิดนี้ใช้เส้นไหมน้อย (ส่วนในสุดของเส้นไหม) ในการทอทำให้เป็นผ้าไหมมัดหมี่เนื้อแน่นเส้นไหมเล็กละเอียด เนื้อผ้าจะบางเบา เน้นแน่นเนียน อ่อนนุ่ม ลวดลายสีสันเป็นแบบฉบับของชาวสุรินทร์ ซึ่งได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมจากศิลปะของเขมร

ผ้าโฮลเป็นผ้าไหมมัดหมี่ที่มีลักษณะเฉพาะที่โดดเด่น นิยมใช้เส้นไหมน้อยในการทอ มีการมัดย้อมเส้นพุ่งด้วยวิธีการเฉพาะเรียกว่า จนองโฮล โดยการมัดหมี่ผ้าโฮล นิยมมัดหมี่ 21 ลำ ซึ่งการมัดหมี่เพียงหนึ่งลาย สามารถทอได้ถึง 4 แบบด้วยกัน ได้แก่ (ลายโฮลผู้ชาย) ผ้าโฮลสตรี (ลายโฮลธรรมดา หรือโฮลผู้หญิง) ผ้าโฮลเกียรติ และผ้าโฮลปะนะ

ในการค้นล้ามัดหมี่ มัดหมี่โฮลแต่ละล่ำจะเป็นอิสระต่อกัน การทอจะใช้เทคนิคการทอพิเศษ โดยการทอผ้าให้ลายเฉียงขึ้นเรียกว่า “ปะนะ” การมัดย้อม จะนิยมใช้สีธรรมชาติ และมัดย้อมหลายครั้งละเอียดทุกขั้นตอน การย้อมสีผ้าโฮล คือ จะต้องให้ครูทอผ้ามาสอนวิธีการย้อมเสียก่อน เพราะถือกันว่าเป็นผ้าครู ที่จะต้องผ่านกระบวนการครอบครองเสียก่อน ผ้าโฮลมี 5 สี ได้แก่ สีดำ, แดง, เหลือง, น้ำเงิน และเขียว ได้จากการย้อมด้วยสีธรรมชาติ เนื้อผ้ามักมี 2 สี ด้านหน้าเป็นสีอ่อน อีกด้านหนึ่งเป็นสีเข้มกว่า

โฮลสตรี (โฮลผู้หญิง) เป็นผ้านุ่งสำหรับผู้หญิง มีลักษณะเป็นลายริ้วสลับสีกับลายมัดหมี่ มีความกว้างประมาณ ครึ่งนิ้ว สลับกันไปในแนวเส้นพุ่ง ลวดลายที่ปรากฏคล้ายกับใบไม้ ส่วนลายริ้วนั้นเปรียบเสมือนก้านใบไม้ เมื่อมองโดยภาพรวมแล้ว จะคล้ายเป็นป่าไม้ มีช่องเขาและลำธารไหลผ่าน ผ้าโฮลสตรี ช่างทอต้องมีความชำนาญ ใช้ความอดทน ความละเอียดถี่ถ้วน พิถีพิถัน จึงจะได้ลวดลายที่สวยงาม

ผ้าโฮลสตรี

โฮลเปราะห์ (โฮลผู้ชาย) เป็นผ้านุ่งสำหรับผู้ชาย ใช้ในงานพิธีกรรมสำคัญ เช่นงานบวช งานแต่งงาน เป็นต้น ลักษณะของผ้าโฮลเปราะห์จะทอเป็นลายมัดหมี่เหมือนหมี่โฮลของผู้หญิง เพียงแต่ไม่มีลายริ้วสลับ การทอผ้าโฮลเปราะห์ 1 ผืน จะมีความยาวอย่างน้อย 4 หลา หรือ 3.5 เมตร เพื่อให้นุ่งเป็นโจงกระเบน นอกจากนั้น ยังใช้เป็นผ้าคลุมบายศรีขนาดใหญ่ในพิธีบวช งานขึ้นบ้านใหม่และอื่นๆได้อีก

ผ้าโฮลเปราะห์

ปัจจุบันนี้โฮลเปราะห์ แทบหาตัวคนผลิตไม่ได้และไม่เป็นที่รู้จักกันในวงกว้างอีกต่อไป คำว่า "โฮล" ในปัจจุบันแทบจะมีความหมายตกไปอยู่ที่โฮลสตรี (โฮลสตรี) เกือบทั้งหมดเพราะฉะนั้นคำว่า "โฮล" โดยๆ ในภาษาเขมรสุรินทร์ปัจจุบันจึงมีความหมายเจาะจงอยู่ในแค่ผ้าโฮลลายริ้วที่สตรีใช้นุ่งเท่านั้น คำเรียกผ้าโฮลสตรี ชนิดเดียวกันนี้ในภาษาเขมรสุรินทร์ได้เรียกปลีกย่อยออกไปอีกหลายอย่าง เช่น โฮลบันเต็อด (บรรทัด) โฮลปะนะ, โฮลอันลุย

ผ้าโฮลเป็นภูมิปัญญาและมรดกล้ำค่าของบรรพชนชาวสุรินทร์ ที่คนรุ่นลูกรุ่นหลานควรหวงแหนและอนุรักษ์เอาไว้

บรรณานุกรม

เครือจิต ศรีบุญนาค ปิ่นเพชร ชูทรงเดช และ วารุณี สุวรรณานนท์. 2540. **สัมผัสอดีต: ผ้านุ่งไหมชาว**

ไทยเขมรสุรินทร์ : คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันราชภัฏสุรินทร์.